

عنوان: رابطه سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی با سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان دوره متوسطه

سما نجفی^۱ و داریوش مهرافزون^{۲*}

اطلاعات مربوط به مقاله	چکیده
کلیدواژگان حمایت اجتماعی، خودکارآمدی تحصیلی، سازگاری تحصیلی، سواد دیجیتال	پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی با سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان دوره متوسطه انجام شد. طرح پژوهش توصیفی همبستگی و جامعه پژوهش حاضر کلیه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر تهران منطقه ۵ نمونه پژوهش حاضر ۳۳۸ نفر به صورت تصادفی انتخاب و روش نمونه‌گیری در دسترس بود. از پرسشنامه‌ها سازگاری تحصیلی بیکر و سریاک (۱۹۸۴) حمایت اجتماعی واکس و همکاران (۱۹۸۶) خودکارآمدی تحصیلی میجلی و همکاران (۲۰۰۰) سواد دیجیتال رودریگز و همکاران (۲۰۱۶) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل‌های معادلات ساختاری و از نرم افزار $AMOS24$ استفاده شد. شاخص «حمایت اجتماعی» با ضریب $\beta = 0.345$ در رتبه اول، شاخص «سواد دیجیتال» با ضریب $\beta = 0.244$ در رتبه دوم و شاخص «خودکارآمدی تحصیلی» با ضریب $\beta = 0.205$ در رتبه سوم قرار دارند. با توجه به مثبت بودن مقدار ضرایب B نتیجه می‌شود که رابطه بین سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان مستقیم است. این نتیجه همچنین بر اهمیت نگاه جامع و یکپارچه به عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی تأکید می‌کند و نشان می‌دهد.

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. samanajafi39@gmail.com

۲. نویسنده مسئول؛ استادیار گروه روان‌شناسی بالینی و تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. d.mehrafzoon@gmail.com

مقدمه

مرحله ای از چرخه زندگی انسان ها را دوره نوجوانی شکل می دهد که در آن نوجوانان در همه ابعاد رفتاری، جسمانی، شناختی و اخلاقی تغییرات و تحولاتی را تجربه می کنند. بنابراین یکی از فاکتورهای اساسی برای سپری نمودن این دوره و بدست آوردن ویژگی های مناسب، خانواده است (جدیدی، ۱۳۹۸). سازگاری تحصیلی در دوران متوسطه یکی از مهمترین جنبه های رشد و پیشرفت دانش آموزان به شمار می رود. این دوره زمانی حساس که همزمان با تغییرات نوجوانی است، چالش های متعددی را برای دانش آموزان به همراه دارد. سازگاری تحصیلی به توانایی دانش آموز در انطباق با محیط آموزشی، مقررات مدرسه، و الزامات تحصیلی اشاره دارد (رویح و همکاران، ۲۰۱۸). در دوره متوسطه، دانش آموزان با تغییرات قابل توجهی در محیط آموزشی روبرو می شوند. حجم دروس افزایش می یابد، پیچیدگی مطالب بیشتر می شود و انتظارات معلمان و والدین نیز بالاتر می رود. این تغییرات می تواند فشار روانی قابل توجهی را به دانش آموزان وارد کند. سازگاری تحصیلی موفق مستلزم مدیریت مؤثر این فشارها و یافتن راهکارهای مناسب برای مقابله با آنهاست (جلگه و همکاران، ۱۴۰۳).

در عصر حاضر که فناوری دیجیتال بخش جدایی ناپذیر آموزش شده است، رابطه بین سواد دیجیتال و سازگاری تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه اهمیت ویژه ای پیدا کرده است. سواد دیجیتال به مجموعه مهارت ها و دانشی اشاره دارد که افراد را قادر می سازد از فناوری های دیجیتال به شکل مؤثر و ایمن استفاده کنند (کیخا و رضایی، ۱۴۰۳). دانش آموزانی که از سواد دیجیتال بالایی برخوردارند، معمولاً توانایی بیشتری در دسترسی به منابع آموزشی آنلاین و استفاده از ابزارهای دیجیتال برای یادگیری دارند. این مهارت به آنها کمک می کند تا با روش های نوین آموزشی سازگاری بهتری پیدا کنند و از فرصت های یادگیری متنوعی که فناوری در اختیارشان قرار می دهد، بهره مند شوند (قدردان و همکاران، ۱۴۰۲). سواد دیجیتال همچنین به دانش آموزان کمک می کند تا در ارتباط با معلمان و همکلاسی های خود از ابزارهای ارتباطی دیجیتال به درستی استفاده کنند. این مهارت به خصوص در شرایطی که بخشی از آموزش به صورت آنلاین انجام می شود، اهمیت بیشتری پیدا می کند و به سازگاری بهتر دانش آموزان با محیط آموزشی کمک می کند. مدیریت زمان در فضای دیجیتال نیز بخش مهمی از سواد دیجیتال است که ارتباط مستقیمی با سازگاری تحصیلی دارد. دانش آموزانی که می توانند زمان استفاده از فناوری های دیجیتال را به درستی مدیریت کنند و بین فعالیت های آنلاین درسی و غیر درسی تعادل برقرار کنند، معمولاً عملکرد تحصیلی بهتری دارند (فرهادی سوادرودباری و همکاران، ۱۴۰۱). سواد دیجیتال همچنین شامل آگاهی از مسائل امنیتی و حریم خصوصی در فضای مجازی است. این آگاهی به دانش آموزان کمک می کند تا در محیط های یادگیری آنلاین با اطمینان بیشتری فعالیت کنند و از استرس های مرتبط با امنیت آنلاین در امان باشند (قدردان و همکاران، ۱۴۰۲). رابطه بین سواد دیجیتال و سازگاری تحصیلی یک رابطه پویا است که با پیشرفت فناوری اهمیت بیشتری می یابد. (کیخا و رضایی، ۱۴۰۳).

رابطه بین خودکارآمدی تحصیلی و سازگاری تحصیلی در دانش آموزان مقطع متوسطه یکی از مهمترین موضوعات در حوزه روانشناسی تربیتی است. خودکارآمدی تحصیلی به باورهای دانش آموز درباره توانایی های خود در انجام موفقیت آمیز تکالیف و وظایف تحصیلی اشاره دارد و تأثیر عمیقی بر نحوه سازگاری آنها با محیط تحصیلی دارد (بشرپور و عینی، ۱۴۰۱). دانش آموزانی که از خودکارآمدی تحصیلی بالایی برخوردارند، معمولاً اعتماد به نفس بیشتری در مواجهه با چالش های تحصیلی دارند. این اعتماد به نفس به آنها کمک می کند تا تکالیف دشوار را به عنوان چالش هایی قابل غلبه ببینند، نه تهدیدهایی که باید از آنها اجتناب کرد. در نتیجه، این دانش آموزان تمایل بیشتری به درگیر شدن در فعالیت های تحصیلی چالش برانگیز دارند و سازگاری بهتری با محیط آموزشی نشان می دهند (حمودی، ۱۴۰۳). خودکارآمدی تحصیلی همچنین بر میزان تلاش و پشتکار دانش آموزان تأثیر می گذارد. دانش آموزانی که باور دارند می توانند بر مشکلات تحصیلی غلبه کنند، در مواجهه با شکست ها و موانع، پایداری بیشتری از خود

نشان می‌دهند. این پایداری به آنها کمک می‌کند تا در طول زمان، مهارت‌های لازم برای سازگاری با محیط تحصیلی را کسب کنند (صدوقی و آریایی پناه، ۱۴۰۳). تأثیر خودکارآمدی تحصیلی بر انتخاب اهداف و استراتژی‌های یادگیری نیز قابل توجه است. دانش‌آموزان با خودکارآمدی بالا معمولاً اهداف چالش‌برانگیزتری را برای خود تعیین می‌کنند و از راهبردهای یادگیری مؤثرتری استفاده می‌کنند. این امر به آنها کمک می‌کند تا عملکرد تحصیلی بهتری داشته باشند و در نتیجه، سازگاری تحصیلی آنها افزایش می‌یابد (قدم‌پور و همکاران، ۱۴۰۳).

علاوه بر سواد دیجیتال و خودکارآمدی تحصیلی، حمایت اجتماعی^۱ نیز به عنوان یکی از منابع ارزشمند برای دانش‌آموزان در مواجهه با چالش‌های تحصیلی شناخته شده است. حمایت اجتماعی اشاره به حمایت‌های عاطفی، اطلاعاتی و ابزاری است که فرد از شبکه اجتماعی خود شامل خانواده، دوستان، معلمان و همسالان دریافت می‌کند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دانش‌آموزان برخوردار از حمایت اجتماعی کافی، استرس تحصیلی کمتری را تجربه می‌کنند، انگیزه تحصیلی بالاتری دارند و در نتیجه سازگاری تحصیلی بهتری را نشان می‌دهند (الکان^۲، ۲۰۲۵). علی‌رغم اهمیت روزافزون سواد دیجیتال در نظام‌های آموزشی معاصر و نقش شناخته شده خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، مطالعات اندکی به بررسی همزمان این متغیرها و تعامل آن‌ها در پیش‌بینی سازگاری تحصیلی پرداخته‌اند. این در حالی است که شناخت بهتر روابط بین این متغیرها می‌تواند به طراحی مداخلات جامع‌تر برای ارتقای سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان کمک نماید. با توجه به گسترش فزاینده فناوری‌های دیجیتال در نظام آموزشی ایران و اهمیت آماده‌سازی دانش‌آموزان برای مواجهه مؤثر با این تحولات، ضرورت دارد تا پژوهش‌های بیشتری در زمینه عوامل مؤثر بر سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان در این بستر جدید انجام شود. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی با سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان دوره متوسطه انجام شده است.

روش کار

پژوهش حاضر از نوع بنیادی بود. روش توصیفی همبستگی می‌باشد. جامعه پژوهش حاضر کلیه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر تهران منطقه ۵ بود نمونه پژوهش حاضر ۳۳۸ نفر به صورت تصادفی انتخاب شد و روش نمونه‌گیری در دسترس بود. ملاک ورود و خروج در پژوهش حاضر عبارت انداز: دارا بودن رضایت‌نامه کتبی از والدین برای شرکت در پژوهش، دسترسی به حداقل یک دستگاه هوشمند (تلفن همراه، تبلت یا رایانه) برای استفاده از فناوری‌های دیجیتال، نداشتن اختلالات روان‌پزشکی تشخیص داده شده (با استناد به پرونده مشاوره‌ای دانش‌آموز)، داشتن معدل بالای ۱۵ در سال تحصیلی گذشته ملاک خروج پاسخ‌دهی ناقص به پرسشنامه‌ها (پیش از ۱۰ درصد سوالات بدون پاسخ)، انصراف از ادامه همکاری در هر مرحله از پژوهش، بروز مشکلات خانوادگی یا تحصیلی حاد، ابتلا به بیماری‌های جسمی یا روانی، عدم تمایل والدین به ادامه همکاری دانش‌آموز در پژوهش بود. جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و از فن مدل‌یابی معادلات ساختاری و نرم افزارهای AMOS^{۳۴} استفاده شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه سازگاری تحصیلی بیکر و سرباک: پرسشنامه سازگاری تحصیلی بیکر و سرباک (۱۹۸۴) ساخته شده است. این مقیاس دارای ۲۴ گویه است با یک مقیاس لیکرت هفت درجه‌ای (اصلاً تا کاملاً) که هر ماده دارای ارزشی بین ۱ تا ۷ است، امتیازات خود را از ۲۴ عبارت فوق با یکدیگر جمع نمایند. حداقل امتیاز ممکن ۲۴ و حداکثر ۱۶۸ خواهد بود. نمره بین ۲۴ تا ۵۶ : میزان سازگاری تحصیلی در حد پایینی می باشد. نمره بین ۵۷ تا ۱۱۲ : میزان سازگاری

۱. Social support

۲. Alkan

تحصیلی در حد متوسطی می باشد. نمره بالاتر از ۱۱۳ : میزان سازگاری تحصیلی در حد بالایی می باشد. در پژوهش محمدی و همکاران، ۱۳۹۵ روایی پرسشنامه توسط اساتید و متخصصان این حوزه تأیید شده است و پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۷۰ به دست آمده است. در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۸۳۷ به دست آمده است.

پرسشنامه حمایت اجتماعی: پرسشنامه حمایت اجتماعی توسط واکس، فیلیپس، هالی، تامپسون، ویلیامز و استوارت، در سال ۱۹۸۶ بر مبنای تعریف کوب از حمایت اجتماعی ساخته شد. بنا به تعریف کوب، حمایت اجتماعی به میزان برخورداری از محبت، مساعدت و توجه اعضای خانواده، دوستان و سایر افراد اشاره دارد. این پرسشنامه دارای ۲۳ ماده است. پایایی آزمون در نمونه دانشجویی در کل مقیاس ۹۱/۱ و در نمونه دانش آموزی ۷۱/۱ و در آزمون مجدد در دانش آموزان پس از شش هفته ۸۱/۱ بود. سه بخش (۱۳۸۹) ضرایب پایایی درونی این آزمون را در یک گروه ۳۱۱ نفری از دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی ۶۶/۱ محاسبه کرد. در پژوهش خباز و همکاران (۱۳۹۱) ضریب آلفای محاسبه شده برای این پرسشنامه ۷۴/۱ به دست آمد (خباز و همکاران، ۱۳۹۱). این پرسشنامه سه خرده مولفه دارد: حمایت خانواده، حمایت دوستان، و حمایت دیگران؛ که به دین سوالات به سادگی متوجه می شوید کدام سوال مربوط به کدام خرده مقیاس است. نمره گذاری سوالات ۳۰، ۱۳، ۲۱ و ۲۲ به شکل وارونه است. در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۸۵۱ به دست آمده است.

بررسی خودکارآمدی تحصیلی: پرسشنامه استاندارد خودکارآمدی تحصیلی میجلی و همکاران (۲۰۰۰) ساخته شد. این مقیاس دارای ۵ گویه است با یک مقیاس لیکرت پنج درجه ای است. حداقل نمره این پرسشنامه ۵ و حداکثر آن ۲۵ است. آلفای کرونباخ برای داده ها قبل و بعد از انجام عمل آزمایشی به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۹۰ به دست آوردند. در پژوهش آرسن فر و همکاران (۱۳۹۸) میزان پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ برای مقیاس خودکارآمدی تحصیلی ۰/۸۶ به دست آمده است. در پژوهش فوق برای بررسی روایی این ابزار از روایی صوری و محتوایی با استفاده از نظر صاحب نظران و متخصصان مورد بررسی قرار گرفت. در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۷۴۸ به دست آمده است.

پرسشنامه سواد دیجیتال: پرسشنامه سواد دیجیتال توسط رودریگز و همکاران (۲۰۱۶) طراحی شد. در فارسی نیز فرجی و همکاران (۱۳۹۹) از این پرسشنامه استفاده کرده اند. این پرسشنامه از شش بعد «مهارت فنی»، «مهارت امنیت شخصی»، «مهارت انتقادی»، «مهارت امنیتی دستگاه ها»، «مهارت اطلاعاتی»، «مهارت ارتباطی» تشکیل شده است. رودریگز و همکاران برای سنجش روایی پرسشنامه از تحلیل عاملی تأییدی استفاده کردند. پرسشنامه اولیه دارای ۲۳ گویه بود که دو گویه آن به علت بارعاملی پایین حذف شدند. برای سنجش پایایی نیز آلفای کرونباخ برآورد شد. آلفای کرونباخ کلی پرسشنامه ۰/۸۵۹ برآورد شد و برای تک تک ابعاد نیز بالای ۰/۷ گزارش شد. بنابراین پرسشنامه از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است. از آنجا که امتیاز نهایی هر سازه براساس میانگین نمرات گویه های تشکیل دهنده آن قابل برآورد است بنابراین نمره نهایی هر سازه بین ۱ تا ۵ خواهد بود. اگر میانگین بالایی سه (حد متوسط طیف لیکرت) برآورد شود در این صورت وضعیت سازه مورد بررسی مطلوب است. در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۸۶۳ به دست آمده است.

یافته ها

سن اکثر افراد پاسخ دهنده (۴۳/۴۹٪) ۱۷ سال و کمترین آن ها (۲۲/۴۹٪) ۱۸ سال است. پایه تحصیلی اکثر افراد پاسخ دهنده (۳۷/۸۷٪) یازدهم و کمترین آن ها (۲۹/۲۹٪) دوازدهم است. در ادامه در جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای پرسشنامه های (سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی، حمایت اجتماعی و سازگاری تحصیلی) آمده است.

جدول ۱: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشدگی	کمترین	بیشترین
سواد دیجیتال	۳/۷۲	۰/۶۲۶	-۰/۵۶۴	-۰/۴۵۱	۲	۴/۷۷
خودکارآمدی تحصیلی	۳/۵۶	۰/۷۲۹	-۰/۶۵۰	-۰/۱۳۱	۱/۲۰	۵
حمایت اجتماعی	۲/۴۸	۰/۶۵۶	-۰/۳۴۰	-۰/۷۰۷	۱/۹۶	۴/۷۰
سازگاری تحصیلی	۴/۶۰	۰/۶۸۶	-۰/۱۶۸	-۰/۹۲۰	۲/۷۹	۵/۸۸

با توجه به جدول ۱ شاخص خودکارآمدی تحصیلی میانگینی برابر با ۳/۵۶ و انحراف معیار ۰/۷۲۹ کسب کرده است. شاخص حمایت اجتماعی میانگینی برابر با ۳/۴۸ و انحراف معیار ۰/۶۵۶ کسب کرده است. شاخص سازگاری تحصیلی میانگینی برابر با ۴/۶۰ و انحراف معیار ۰/۶۸۶ کسب کرده است. سطح معناداری آزمون کولموگرواف- اسمیرنوف برای تمامی شاخص‌های پژوهش بزرگتر از مقدار ۰/۰۵ است. در نتیجه تمامی شاخص‌های پژوهش دارای توزیع نرمال می‌باشند. در ادامه در جدول ۲ نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای پژوهش آمده است.

در جدول ۲: نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای پژوهش

شماره	متغیر	۱	۲	۳	۴
۱	سواد دیجیتال	۱	۰/۶۰۶**	۰/۴۳۴**	۰/۴۱۵**
۲	خودکارآمدی تحصیلی		۱	۰/۳۶۰**	۰/۳۰۳**
۳	حمایت خانواده			۱	۰/۴۹۶**
۴	سازگاری تحصیلی				۱

** همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است. * همبستگی در سطح ۰/۰۵ معنادار است.

برای بررسی رابطه سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی (متغیرهای مستقل) با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان (متغیر وابسته) از رگرسیون چندگانه استفاده شده است. نتایج مربوط به این آزمون در جداول زیر داده شده است.

جدول ۳: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره به شیوه همزمان برای بررسی رابطه سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت

اجتماعی با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان

ضریب همبستگی	ضریب تعیین R^2	ضریب تعیین تعدیل شده R^2_{adj}	خطای انحراف استاندارد تخمین
۰/۵۱۴	۰/۲۶۵	۰/۲۵۸	۰/۵۹۱

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد ضریب همبستگی سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان ۰/۵۱۴ می‌باشد. هم چنین با توجه به میزان ضریب تعیین R^2 مشخص می‌شود که سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی در مجموع ۲۶/۵ درصد واریانس سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان را پیش بینی می‌کنند.

جدول ۴: جدول آنالیز واریانس برای بررسی کفایت مدل رگرسیونی

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار آماره F	سطح معناداری
مدل رگرسیونی	۴۲/۰۳۵	۳	۱۴/۰۱۲	۴۰/۰۶۶	۰/۰۰۱
باقیمانده	۱۱۶/۸۰۶	۳۳۴	۰/۳۵۰		
کل	۱۵۸/۸۴۱	۳۳۷			

با توجه به داده‌های جدول ۴ سطح معناداری آزمون کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ است، در نتیجه مدل رگرسیونی برازش داده شده از کفایت مناسبی برخوردار است.

جدول ۵: ضرایب مسیرهای رگرسیونی و آزمون معناداری ضرایب

شاخص	ضرایب غیر استاندارد		β (استاندارد شده)	مقدار آماره t	سطح معناداری
	β	انحراف معیار			
مقدار ثابت	۲/۳۱۷	۰/۲۱۷	—	۱۰/۶۶۵	۰/۰۰۱
سواد دیجیتال	۰/۲۳۱	۰/۰۷۰	۰/۲۴۴	۲/۲۹۲	۰/۰۰۱
خودکارآمدی تحصیلی	۰/۲۱۵	۰/۰۵۶	۰/۲۰۵	۲/۰۸۵	۰/۰۴۶
حمایت اجتماعی	۰/۳۶۱	۰/۰۵۷	۰/۳۴۵	۶/۳۲۸	۰/۰۰۱

همانطور که از داده‌های جدول ۵ مشخص است، سطح معناداری تمامی شاخص‌های پژوهش کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ است. نتیجه می‌شود که با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان رابطه دارند. با توجه به ستون ضرایب B مشخص است که؛ شاخص «حمایت اجتماعی» با ضریب $\beta = ۰/۳۴۵$ در رتبه اول، شاخص «سواد دیجیتال» با ضریب $\beta = ۰/۲۴۴$ در رتبه دوم و شاخص «خودکارآمدی تحصیلی» با ضریب $\beta = ۰/۲۰۵$ در رتبه سوم قرار دارند. با توجه به مثبت بودن مقدار ضرایب B نتیجه می‌شود که رابطه بین سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان مستقیم است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داده که رابطه بین سواد دیجیتال، خودکارآمدی تحصیلی و حمایت اجتماعی با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان مستقیم است. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های رضائی اشپانی و همکاران (۱۴۰۳) الکان (۲۰۲۵) کیخا و رضایی (۱۴۰۳) همسو می‌باشد. سواد دیجیتال به عنوان یکی از شایستگی‌های اساسی قرن بیست و یکم، فراتر از مهارت‌های فنی ساده استفاده از رایانه و اینترنت است و شامل توانایی جستجو، ارزیابی، تحلیل و استفاده مؤثر از اطلاعات دیجیتال، درک مفاهیم امنیت سایبری، آگاهی از قابلیت‌های و محدودیت‌های فناوری، و توانایی استفاده خلاقانه و مسئولانه از ابزارهای دیجیتال برای حل مسائل و یادگیری می‌شود (ویدوو تی^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). در محیط آموزشی امروز که فناوری به بخش جدایی‌ناپذیری از فرآیند یادگیری تبدیل شده است، دانش‌آموزانی که سطح بالاتری از سواد دیجیتال دارند، قادر به بهره‌برداری مؤثرتر از منابع آموزشی آنلاین، شرکت فعال‌تر در کلاس‌های مجازی، انجام تحقیقات دقیق‌تر، و ارائه پروژه‌های خلاقانه‌تر هستند. این توانمندی‌ها منجر به احساس کنترل بیشتر بر فرآیند یادگیری، افزایش انگیزه، و در نهایت سازگاری بهتر با محیط تحصیلی می‌شود (یوان^۲ و همکاران، ۲۰۲۴).

خودکارآمدی تحصیلی نیز که برگرفته از نظریه شناختی اجتماعی بندورا است، اشاره به اعتقاد و اعتماد دانش‌آموز به توانایی‌های خود برای انجام موفقیت‌آمیز تکالیف تحصیلی، مدیریت چالش‌های آکادمیک، و دستیابی به اهداف یادگیری دارد. این باور درونی نقش حیاتی در تعیین میزان تلاش، پشتکار در مواجهه با مشکلات، انتخاب استراتژی‌های یادگیری مناسب، و مدیریت استرس تحصیلی ایفا می‌کند. دانش‌آموزانی که خودکارآمدی تحصیلی بالاتری دارند، تمایل بیشتری به پذیرش چالش‌های جدید، اختصاص زمان و انرژی بیشتر به مطالعه، و استفاده از روش‌های یادگیری فعال و عمیق نشان می‌دهند. این الگوی رفتاری و شناختی منجر به عملکرد بهتر، احساس رضایت بیشتر از تحصیل، و سازگاری مطلوب‌تر با محیط آموزشی می‌شود (هاروی موری تی^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). حمایت اجتماعی به عنوان سومین عامل، طیف گسترده‌ای از منابع عاطفی، اطلاعاتی، ابزاری و ارزیابیانه را در بر می‌گیرد که دانش‌آموز از سوی خانواده، دوستان، معلمان، و جامعه دریافت می‌کند. این حمایت می‌تواند شامل تشویق و انگیزه‌بخشی، ارائه راهنمایی و مشاوره، فراهم کردن امکانات و منابع لازم، و

^۱. Widowati

^۲. Yuan

^۳. Harimurti

اعتبارسنجی احساسات و تجربیات دانش آموز باشد. حمایت اجتماعی به عنوان یک عامل محافظت کننده، تأثیر منفی استرس ها و فشارهای تحصیلی را کاهش داده، احساس تعلق و امنیت را افزایش می دهد، و به دانش آموز این اطمینان را می دهد که در مواجهه با مشکلات تنها نیست. این احساس امنیت روانی و اجتماعی زمینه ساز ریسک پذیری سازنده در یادگیری، ابراز نیازها و مشکلات، و تلاش برای رشد و پیشرفت می شود (ایالون و آهرونی^۱، ۲۰۲۴).

سازگاری تحصیلی که به عنوان متغیر وابسته در این رابطه قرار دارد، مفهومی چندبعدی است که شامل تطبیق موفقیت آمیز دانش آموز با انتظارات آکادمیک، ایجاد روابط مثبت با همسالان و معلمان، مدیریت مؤثر استرس و فشارهای تحصیلی، حفظ انگیزه و علاقه به یادگیری، و دستیابی به تعادل مناسب بین تحصیل و سایر جنبه های زندگی می شود. دانش آموزی که سازگاری تحصیلی مطلوبی دارد، نه تنها از نظر عملکرد آکادمیک موفق است، بلکه از نظر روانی نیز احساس رضایت، آرامش، و امیدواری نسبت به آینده تحصیلی خود دارد (مهرورز^۲ و همکاران، ۲۰۲۱).

رابطه بین این چهار متغیر دارای ماهیتی تعاملی و پویا است به گونه ای که تقویت هر یک از آن ها می تواند تأثیر مثبت بر سایر عوامل داشته باشد. برای مثال، سواد دیجیتال بالا می تواند از طریق تسهیل دسترسی به منابع یادگیری متنوع و کیفی، امکان ارتباط بهتر با همسالان و معلمان، و ارائه ابزارهای مؤثر برای سازماندهی و مدیریت تحصیل، به افزایش خودآزمایی تحصیلی کمک کند. همچنین، وجود شبکه های حمایت اجتماعی قوی می تواند انگیزه دانش آموز برای توسعه مهارت های دیجیتال را افزایش داده و زمینه لازم برای تمرین و بهبود این مهارت ها را فراهم کند (کابرو-آلمنارا^۳ و همکاران، ۲۰۲۳). از سوی دیگر، خودآزمایی تحصیلی بالا می تواند دانش آموز را تشویق به جستجوی فعال تر حمایت اجتماعی، استفاده بهینه تر از فناوری برای یادگیری، و مواجهه سازنده تر با چالش های تحصیلی کند. این چرخه تقویت متقابل منجر به بهبود تدریجی و پایدار سازگاری تحصیلی می شود (دیویس^۴، ۲۰۲۴).

اهمیت این یافته در دوره متوسطه نیز قابل توجه است، چرا که این دوره از تحصیل مصادف با تغییرات عمده جسمی، روانی، و اجتماعی نوجوانی است و دانش آموزان با چالش های متعددی از جمله افزایش پیچیدگی مطالب درسی، فشار انتخاب رشته و آینده شغلی، تغییرات هورمونی، و نیاز به استقلال بیشتر مواجه می شوند. در این شرایط، وجود عوامل حمایت کننده ای مانند سواد دیجیتال، خودآزمایی و حمایت اجتماعی می تواند تفاوت چشمگیری در توانایی دانش آموز برای عبور موفقیت آمیز از این دوره حساس ایجاد کند (ایالون و آهرونی، ۲۰۲۴). این نتیجه همچنین بر اهمیت نگاه جامع و یکپارچه به عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی تأکید می کند و نشان می دهد که مداخلات آموزشی و حمایتی باید به جای تمرکز بر یک بعد خاص، به صورت چندوجهی و هماهنگ طراحی و اجرا شوند تا حداکثر تأثیر را داشته باشند. این رویکرد سیستمی برای طراحی برنامه های آموزشی، سیاست گذاری های آموزشی، و ارائه خدمات مشاوره و حمایت به دانش آموزان ضروری است.

این پژوهش نیز مانند سایر پژوهش ها دارای محدودیت می باشد اولین محدودیت این پژوهش تنها بر روی دانش آموزان دوره متوسطه شهر تهران انجام گرفته است، بنابراین تعمیم نتایج به سایر مناطق جغرافیایی با ویژگی های اجتماعی-اقتصادی متفاوت باید با احتیاط صورت پذیرد. استفاده از پرسشنامه به عنوان ابزار اصلی گردآوری داده ممکن است تحت تأثیر مطلوبیت اجتماعی پاسخ دهندگان قرار گیرد و واقعیت کامل وضعیت آنها را منعکس نکند. عوامل متعددی بر سازگاری تحصیلی تأثیر می گذارد که در این پژوهش امکان کنترل و بررسی همه آنها وجود نداشته است. لذا پیشنهاد می شود که تحقیقات آتی می توانند نقش متغیرهای تعدیل کننده ای نظیر جنسیت، پایه تحصیلی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده را در رابطه بین متغیرهای مطالعه بررسی کنند. انجام پژوهش مقایسه ای بین دانش آموزان مناطق شهری و روستایی یا استان های مختلف کشور می تواند درک عمیق تری از تأثیر عوامل محیطی ارائه دهد.

^۱. Ayalon & Aharony^۲. Mehrvarz^۳. Cabero-Almenara^۴. Davis

منابع

- بشروپور، سجاد و عینی، ساناز. (۱۴۰۱). تدوین مدل علی سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری براساس خودکارآمدی تحصیلی و اشتیاق تحصیلی: نقش میانجی تاب‌آوری تحصیلی. *ناتوانی های یادگیری*، ۱۲(۲)، ۳۳-۱۸. doi: 10.22098/jld.2022.7608.1814
- جدیدی سما. (۱۳۹۸). نقش واسطه‌ای اشتیاق تحصیلی در رابطه بین کمک طلبی تحصیلی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان. *رویش روان شناسی*، ۱۴(۱۲)، ۱۰۷-۱۱۴. URL: <http://frooyesh.ir/article-1-1742-fa.html>
- جلگه علی، غنی‌فر محمدحسن، جعفر طباطبایی تکتم‌سادات، جعفر طباطبایی سمانه سادات. (۱۴۰۳). رابطه خوش‌بینی تحصیلی با سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان: نقش واسطه‌ای نشخوار فکری. *تازه های علوم شناختی*، ۲۶(۳)، ۱۰-۱۳. URL: <http://icssjournal.ir/article-1-1711-fa.html>
- رضائی اشپانی، ایران، قاسمی، مسعود، کوچک انتظار، رویا و امامی پور، سوزان. (۱۴۰۳). مدل علی سرزندگی تحصیلی براساس تفکر انتقادی با نقش میانجی خودکارآمدی تحصیلی در دانش‌آموزان تیزهوش. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۸(۶۴)، ۵۵-۷۰. doi: 10.22034/jiera.2024.442399.3119
- صدوقی مجید، آریایی پناه زهره. (۱۴۰۳). مدل‌یابی درگیری تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی بر اساس ادراک از حمایت اساتید و خودکارآمدی تحصیلی. *دوماهنامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۷(۵)، ۶۵-۶۵. URL: <http://edcbmj.ir/article-1-2285-fa.html>
- فرهادی سواددوباری، سعید، سیف‌پناهی شعبانی، چیار، جعفری، مصطفی و سالاری، تکتم. (۱۴۰۱). نقش ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و سواد دیجیتال در بازاریابی دیجیتال کافه‌ها و فروشگاه‌های ورزشی. *مطالعات بازاریابی و ورزشی*، ۱۳(۱)، ۵۷-۳۰. doi: <https://www.doi.org/10.34785/J021.2022.002>
- قدردان، فاطمه، سبزه، بتول و اسکوینی، یاسمن. (۱۴۰۲). ابعاد سواد دیجیتال برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی. *فناوری آموزش*، ۱۷(۴)، ۷۶۷-۷۸۲. doi: 10.22061/tej.2023.9634.2875
- قدم پور، عزت اله و منصوری، لیلیا. (۱۴۰۰). مقایسه نگرش مذهبی، خودکارآمدی و سازگاری تحصیلی دانشجویان بر اساس جنسیت و سهم هر یک از این متغیرها در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی آنان. *فصلنامه روان شناسی تربیتی*، ۱۷(۶۰)، ۸۳-۱۰۹. doi: ۲۰۲۲.۱۴۸۱۹.۱۵۲۲/jep.۱۰.۲۲۰۵۴
- کیخا، بتول و رضایی کهخا زاله، زهرا. (۱۴۰۳). پایش سواد دیجیتالی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر اساس عناصر چارچوب صلاحیت‌های سواد دیجیتالی یونسکو. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۵۸(۲)، ۴۷-۶۰. doi: 10.22059/jlib.2024.370073.1718
- محمودی، سیروس. (۱۴۰۳). نقش واسطه‌گری خودکارآمدی تحصیلی در رابطه با خوش‌بینی تحصیلی و درگیری تحصیلی. *پژوهش و نوآوری در آموزش ابتدایی*، ۱(۶)، ۱-۲۰. doi: 10.48310/reek.2024.14943.1249
- Alkan, Ö. K. (2025). The Development of Future School Psychology Counselors' Technology Integration Skills. *Enhancing School Counseling With Technology and Case Studies*, 317. books.google.com
- Ayalon, A., & Aharon, N. (2024). Digital literacy among junior and high school students in crisis times. *Journal of Librarianship and Information Science*, 56(2), 178-195. <https://doi.org/10.1177/09610006231219247>
- Cabero-Almenara, J., Gutiérrez-Castillo, J. J., Guillén-Gámez, F. D., & Gaete-Bravo, A. F. (2023). Digital competence of higher education students as a predictor of academic success. *Technology, Knowledge and Learning*, 28(2), 683-702. <https://doi.org/10.1007/s10758-022-09624-8>

- Davis, L. S. (2024). The Impact of Teacher-Student Relationships and Self-Efficacy on the Engagement of Secondary Special Education Students: A Predictive Correlational Study. <https://digitalcommons.liberty.edu/doctoral/6156/>
- Harimurti, R., Basuki, I., Wrahatnolo, T., & Dianawati, R. (2024). The Effect of Academic Engagement and Self-Efficacy on Digital Literacy Learning Achievement. In *2024 Seventh International Conference on Vocational Education and Electrical Engineering (ICVEE)* (pp. 246-249). IEEE. <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/10823744/>
- Mehrvarz, M., Heidari, E., Farrokhnia, M., & Noroozi, O. (2021). The mediating role of digital informal learning in the relationship between students' digital competence and their academic performance. *Computers & Education*, 167, 104184. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104184>
- Van Rooij, E. C., Jansen, E. P., & van de Grift, W. J. (2018). Correction to: First-year university students' academic success: the importance of academic adjustment. *European Journal of Psychology of Education*, 1-1. <https://doi.org/10.1007/s10212-017-0347-8>
- Widowati, A., Siswanto, I., & Wakid, M. (2023). Factors affecting students' academic performance: self efficacy, digital literacy, and academic engagement effects. *International Journal of Instruction*, 16(4), 885-898. <https://e-iji.net/ats/index.php/pub/article/view/50>
- Yuan, X., Rehman, S., Altalbe, A., Rehman, E., & Shahiman, M. A. (2024). Digital literacy as a catalyst for academic confidence: exploring the interplay between academic self-efficacy and academic procrastination among medical students. *BMC Medical Education*, 24(1), 1317. <https://doi.org/10.1186/s12909-024-06329-7>

The relationship between digital literacy, academic self-efficacy, and social support with academic adjustment in high school students

Sama Najafi¹ and Dariush Mehrafzoon*²

Abstract

The present study was conducted with the aim of analyzing the relationship between digital literacy, academic self-efficacy, and social support with academic adjustment in high school students. The design of the present study was descriptive correlational and the population of the present study. All female high school students in Tehran, District 5. The sample of the present study was 338 people who were randomly selected and the sampling method was available. The questionnaires of academic adjustment by Baker and Seriak (1984), social support by Wax et al. (1986), academic self-efficacy by Mejli et al. (2000), and digital literacy by Rodriguez et al. (2016) were used to analyze the data. Structural equation modeling and SPSS27 and AMOS24 software were used. The "social support" index with a coefficient of $\beta = 0.345$ is in first place, the "digital literacy" index with a coefficient of $\beta = 0.244$ is in second place, and the "academic self-efficacy" index with a coefficient of $\beta = 0.205$ is in third place. Considering the positive value of the B coefficients, it can be concluded that the relationship between digital literacy, academic self-efficacy, and social support is direct with students' academic adjustment. This result also emphasizes the importance of a comprehensive and integrated view of the factors affecting academic success and shows that

Keywords: social support, academic self-efficacy, academic adjustment, digital literacy.

¹. Master of Science in Educational Psychology, Faculty of Psychology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. samanajafi39@gmail.com

². Corresponding author: Assistant Professor, Department of Clinical and Educational Psychology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. d.mehrafzoon@gmail.com